Partea I

DESPRE PĂCATELE CAPITALE

DESPRE LĂCOMIA PÂNTECELUI

I. Perioada pascală este o perioadă propice purificării trupești și sufletești, deschiderii față de oameni și față de Dumnezeu, iertării semenilor și împărtășirii cu Sfântul Duh, prin Sfintele Taine. Dar, pentru a fi o adevărată transformare, o metanoia[1], creștinul ortodox trebuie să mediteze mai mult asupra noțiunii de păcat, pentru a o înțelege și pentru a-i conștientiza gravitatea. Doar înțelegând un lucru poți să-l cunoști, iar dacă e necesar, să-l depășești. Prin urmare, aceste cateheze au ca temă principală patima, păcatul sau boala sufletească, cele 7 păcate mari[2], cunoscute și sub numele de păcate capitale. Vom încerca să subliniem și, de ce nu, să înțelegem repercusiunile pe care le au acestea asupra omului. Odată cunoscute,

[1] Termenul grecesc care desemnează pocăința, *metanoia*. După majoritatea moraliștilor, acesta pare a fi mai complex decât *pocajanie* (cuvânt ce stă la baza românescului *pocăință*) ce subliniază mai degrabă părerea de rău, întrucât întărește ideea de transformare interioară, de metamorfozare sufletească.

[2] Am luat în considerare taxonomia clasică din manualele de morală, unde nu este specificată lista lui Evagrie Ponticul și unde se vorbește de 8 păcate capitale sau „patimi generale", cum le numește teologul Larchet. Acestea sunt: lăcomia, curvia, iubirea de arginți, gândul tristeții, mânia, akedia, slava deșartă și mândria.

va fi mult mai ușor să le depășim prin aplicarea tratamentelor corespunzătoare. În cele 7 întâlniri catehetice vom aborda următoarele subiecte: lăcomia pântecelui, desfrânarea, iubirea de arginți, mânia, invidia sau pizma, lenea și mândria, toate în directă legătură cu leacul lor.

II. Prima catehеză va fi dedicată *Lăcomiei* pântecelui și tratamentului acestei patimi.

III. Lăcomia pântecelui sau *gastrimarghia* este definită ca plăcerea de a mânca, dar nu pentru folosințele trupului și pentru slăbiciunile lui, ci pentru ghiftuirea acestuia, pentru plăcerea pe care o provoacă actul de a mânca sau de a bea. Ea contrastează puternic cu înfrânarea și postul care se prezintă ca medicamente ale unei boli ce reprezintă prima treaptă în șirul celor șapte și care necesită tratament „oncologic". În *Patericul egiptean* o apoftegmă ne spune că un bătrân le-a pus la inima ucenicilor săi următorul cuvânt: „Fraților, îmbuibarea pântecelui este maica curviei, iar postul și înfrânarea sunt bogăția sufletului. Deci aceasta să ne silim să o câștigăm cu smerita înțelepciune, păzindu-ne de mândrie și de plăcerea și lauda oamenilor, care este maica tuturor răutăților"[3]. În același ton, Sfântul Ioan Scărarul subliniază: „Săturarea de bucate e mama curviei, iar necăjirea pântecelui e pricinuitoare de curăție. Cel ce-l mângâie pe leu îl domesticește adeseori, dar cel ce mângâie trupul îl sălbăticește și mai mult"[4].

---

[3] *Patericul egiptean*, ed. a 5-a, Sofia, București; Cartea ortodoxă, Alexandria, 2011, p. 321.

[4] *Filocalia* 9, trad. pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, cap. XVI, 2, Humanitas, București, p. 213.

Pornind doar de la aceste texte e simplu să observăm că hrana a fost lăsată de Dumnezeu pentru om și nu omul pentru hrană, motiv pentru care ea este o necesitate fizică, biologică, dar care, negestionată potrivit, se transformă în idol. Sfântul Apostol Pavel în epistola către Coloseni 3, 5 spune: „Drept aceea, omorâți mădularele voastre, cele pământești: desfrânarea, necurăția, patima, pofta rea și lăcomia, care este închinare la idoli", iar la Filipeni 3, 19 îi mustră că „dumnezeul lor este pântecele".

După cum ne spune teologul francez Jean Claude Larchet această patimă are două dimensiuni: fie se referă la cel care dorește să consume doar mâncăruri alese, rafinate, prin urmare scumpe, costisitoare, și nu neapărat necesare, fie se referă la aspectul cantitativ, la cei care mănâncă cantități însemnate pentru a-și provoca plăcere[5].

Din aceasta nu trebuie să înțelegem că hrana, mâncarea ar fi ceva rău în sine, pentru că ea a fost dată de Dumnezeu omului și a fost binecuvântată. Lui Adam i s-a spus „din toți pomii poți să mănânci…" (Fc.2, 16), semn că mâncarea nu era ceva interzis sau rea prin însăși natura sa. La fel Mântuitorul, când ne învață să ne rugăm, ne arată că pâinea este o prioritate (Mt. 6, 13) și împlinește funcția nutritivă a naturii umane. Noi ne rugăm pentru „pâinea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi", adică deși e necesară întreaga viață, noi avem acum nevoie de ea, întrucât mâine nu știm ce va urma. Prin urmare, cantitatea este condiționată temporar, nu vrem decât pentru acum și atât cât

[5] Jean Claude Larchet, *Terapeutica bolilor spirituale,* trad. Marinela Bojin, Sofia, București, 2001, p. 129.

este necesar, fiindcă mâine tot Dumnezeu ne va hrăni. Sfântul Maxim Mărturisitorul, în tâlcuirea pe care-o face Rugăciunii Domnești, insistă pe o idee pe care o vom regăsi în mentalul colectiv creștin, și anume: Mâncăm pentru a trăi și nu trăim pentru a mânca.

IV. Foarte pe scurt, am putut vedea că lăcomia pântecelui se manifestă în moduri diferite și este condamnată de Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți. Mâncarea nu este ceva rău în sine, pentru că ar însemna că Dumnezeu a creat ceva rău, or El este izvorul binelui, ci utilizarea ei poate fi rea. Pe de altă parte, observăm că ea nu se referă doar la cantitate, ci și la preferințele pentru meniuri foarte complicate și costisitoare care nu ne sunt necesare și folositoare duhovnicește.

V. Într-o lume consumistă, unde obsesia lui „a avea", „a poseda", „a trăi bine" primește note de obligatoriu, e nevoie să fim limpezi în gândire și curați la suflet. Pericolul lăcomiei ne paște pe fiecare în parte. Intrarea în SuperMarket, trecerea printre rafturi, îl face pe om să achiziționeze într-un an sute de produse ce nu-i sunt necesare dar pe care simte nevoia, din lăcomie, să le aibă. În contraponderea acestui păcat vine cumpătarea, echilibrul, abstinența, postul. Nu avem nevoie de multe pentru a trăi fericiți, nu avem nevoie de zeci de feluri de mâncare pentru a fi împăcați sufletește și pentru a fi sănătoși, dimpotrivă. Să nu uităm cuvintele Sfântului Pavel: „Drept aceea, omorâți mădularele voastre, cele pământești: desfrânarea, necurăția, patima, pofta rea și lăcomia, care este închinare la idoli" (Coloseni 3, 5).

Încheiem această prezentare cu un cuvânt din *Pateric*, care, deși este destinat monahilor, se potrivește foarte bine și creștinului „Zis-a un bătrân oarecare: Se bucură călugărul tânăr când se apropie ziua vreunui praznic, știind că atunci vor pune la masă mai bune bucate. Iar aceluia ce este adevărat călugăr, mâncarea cea mai bună și băutura lui sunt umilința și lacrimile”[6].

În cateheza viitoare vom prezenta patima desfrânării și leacul propus de Părinți.

[6] *Patericul egiptean*, p. 322.

DESPRE DESFRÂNARE

I. Lăcomia pântecelui este considerată mama tuturor răutăților, a tuturor patimilor. Ea se definește prin dorința necontrolată după plăcerea provocată de mâncare sau băutură. Am reținut că nu cantitatea face ca mâncarea să devină o problemă, ci raportarea volitivă la ea. Gastrimarghia, căci așa se mai numește acest păcat, se dezvoltă pe două planuri: mâncarea și băutura ca lux și, pe planul secund, cantitatea consumată.

II. Dat fiind faptul că Sfinții Părinți, în frunte cu Sfântul Ioan Scărarul, numesc acest păcat sursa tuturor păcatelor grele, în această seară, ne vom ocupa de „fiul cel întâi născut" al lăcomiei, desfrânarea sau curvia.

III. „A zis un bătrân către un frate ce era supărat de curvie: Frate, au doară dormind vrei să te mântuiești? Du-te, lucrează, ostenește-te, caută și vei afla. Privegheză întru rugăciune. Bate și ți se va deschide, și așa Domnul Dumnezeu, văzând silința și răbdarea ta, îți va da biruință asupra acestei ispite."[1]

---

[1] *Patericul egiptean*, p. 325.

Păcatul desfrânării, înțeles ca păcat al cărnii, sau curvia este condamnat atât în Vechiul Testament cât și în Noul Testament. Una din poruncile Decalogului, mai precis a 7-a spune categoric: „Să nu desfrânezi!" (Iș. 20, 14). Această poruncă este lămurită de Mântuitorul în predica de pe munte, adăugându-i niște detalii importante: „Ați auzit că s-a spus celor de demult: Să nu te desfrânezi; Eu însă vă spun că oricine se uită la o femeie spre a o pofti s-a și desfrânat cu ea în inima lui" (Mt. 5, 28-29).

Din cele amintite în cartea Ieșirii și în Evanghelia Sfântului Apostol Matei, unii ar putea înțelege că desfrânarea face referire doar la persoanele căsătorite, la cei care au deja o familiei și nu o respectă căutând plăcerea în altă parte, cu alte femei. Desfrânarea înseamnă: „să nu ai nicio legătură trupească cu femeie străină, în afara soției tale. Sau, dacă ești tânăr, sănătos și cuminte, să trăiești în abstinență până la căsătorie"[2]. Prin urmare, desfrânarea privește atât pe tinerii necăsătoriți cât și pe cuplurile căsătorite și, după cum a spus Mântuitorul, ea poate fi săvârșită cu fapta sau cu gândul.

Cuvântul grecesc pentru desfrânare este πορνεια (*porneia*) și „constă în întrebuințarea patologică pe care omul o dă sexualității sale"[3]. Tradusă, această definiție vrea să ne atragă atenția asupra caracterului de boală al desfrânării. La fel ca alte patimi ea îl macină din interior pe om. Sfântul Apostol Pavel o consideră de o gravitate aparte, întrucât păcatul se consumă în interiorul tru-

[2] Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei, *Spiritualitate creștină, pe înțelesul tuturor*, Reîntregirea, Alba-Iulia, 2002, reeditată la Renașterea, Cluj-Napoca, 2012, p. 90.

[3] Jean Claude Larchet, *Terapeutica bolilor spirituale*, p. 136.

pului, or, după propria-i definiție, „trupul este Templul Duhului Sfânt" (2 Co. 6, 16); „Sau nu știți că cel ce se alipește de desfrânată este un trup cu ea?" (1 Co.6, 16).

Păcatul desfrânării atrage după sine, naște alte păcate care păgubesc integritatea omului. Moraliștii ni le oferă pe următoarele: *orbirea minții*, adică ochii noștri au solzii patimii nemaioferindu-ne perspectiva luminoasă asupra lucrării lui Dumnezeu; *pripirea*, adică lipsa de chibzuință, de înțeleaptă lucrare, agitația de a face un lucru fără a gândi asupra consecințelor sale; *nesocotirea*, adică desconsiderarea celorlalți în actele pe care le săvârșim, lipsa de empatie față de semenii noștri, nepăsarea față de ceea ce ar putea să se întâmple fratelui nostru în urma unui gest făcut de noi; *nestatornicia***,** adică neșederea în cele plăcute lui Dumnezeu și persistarea în plăcerile păcatului; *iubirea exagerată de sine* cunoscută și ca *filautia*, păcat pe care unii Sfinți Părinți îl văd ca părintele tuturor relelor, chiar mai rău decât lăcomia, întrucât tot ce face omul, face din iubirea de sine; *ura față de Dumnezeu*, deoarece păcătosul este mustrat în chip pedagogic de Dumnezeu, ceea ce nu-i convine, făcându-l să se revolte împotriva Creatorului; *alipirea de cele materiale*, punerea speranței în materie, în bucuria de a poseda, o plăcere egoistă care nu face decât să sporească patima; iar o ultimă fiică a desfrânării este *frica de viața viitoare*, ceea ce face ca mulți împătimiți să nege existența vieții veșnice sau să își exprime aversiunea față de ea[4].

[4] Această taxonomie corespunde clasicului manual de morală pentru învățământul universitar, Mit. Nicolae Mladin *et al.*, *Teologia Morală Ortodoxă,* vol. 1, Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003, pp. 425-426.

Întrebarea care se ridică, firească și legitimă, este dacă păcatul desfrânării are remediu? Tot Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți ne indică drumul spre vindecare. Înainte de a sublinia câteva soluții pe care le avem la îndemână, trebuie să spunem că Dumnezeu, indiferent cât de desfrânat ar fi un om, cât de păcătos ar fi, El îl așteaptă până în ultima clipă.

Revenind la un eventual traseu pe care ar trebui să-l avem pentru a scăpa de această patimă, vom începe cu abstinența, cu postul. Acest remediu traversează toate „rețetarele" scripturistice și patristice, el vine ca primă soluție, întrucât postul înseamnă renunțare. Însă e foarte necesar și duhovnicul, care poate călăuzi pe om spre ieșire, desigur dacă el își dorește. Nu trebuie ignorate nici lecturile pe care ar trebui să le avem zilnic: Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți, întrucât prin ele Dumnezeu ne vorbește și ne arată nenumăratele căi pe care le avem la îndemână pentru a scăpa de păcat[5].

IV. Păcatul desfrânării e neplăcut lui Dumnezeu întrucât întinează trupul și sufletul. Atât textele din Vechiul Testament cât și cele din Noul Testament condamnă categoric acest păcat. Funcția sexuală nu e un rău în sine, dar întrebuințarea instinctuală, animalică a acesteia, produce deteriorarea trupească și spirituală a făptuitorului.

V. Și totuși, oare ce relevanță mai are acest subiect în contemporaneitate? Oare nu suntem retrograzi să abordăm asemenea subiecte, încercând chiar să dăm soluții, când știm că păcatul cărnii are statut de modă,

[5] Andrei, Arhiepiscopul Alba-Iuliei, *Spiritualitate creștină*, p. 91.

de semn vizibil al libertății de manifestare în mileniul al III-lea? La aceste întrebări le vom răspunde prin câteva întrebări retorice. Oare nu este, cel puțin ciudat, faptul că bolile cu transmitere sexuale au atins cote alarmante în rândul tinerilor și chiar al familiilor? Oare înlocuirea funcției sexuale, oferite omului de către Dumnezeu, în primul rând pentru perpetuarea neamului omenesc, cu atingerea exclusivă a plăcerii, prin folosirea diverselor tipuri de contracepție, nu este cauza numărului mare de nașteri a unor copii cu diferite handicapuri? Oare nu este aceasta cauza faptului că unul din cinci cupluri din România suferă de sterilitate? Și întrebările ar putea continua.

Să nu uităm de cuvântul *Patericului* invocat la începutul acestei cateheze: „A zis un bătrân către un frate ce era supărat de curvie: Frate, au doară dormind vrei să te mântuiești? Du-te, lucrează, osenește-te, caută și vei afla. Priveghează întru rugăciune. Bate și ți se va deschide, și așa Domnul Dumnezeu, văzând silința și răbdarea ta, îți va da biruință asupra acestei ispite”[6]. Patima desfrânării „este zămislită, hrănită și sporită mai ales prin trei feluri de comportament pătimaș: mândria și slava deșartă; osândirea aproapelui; săturarea pântecelui și somnul fără măsură”[7].

Cateheza următoare prezintă patima iubirii de arginți.

---

[6] *Patericul egiptean*, p. 325.

[7] Jean Claude Larchet, *Terapeutica bolilor spirituale*, p. 145.

DESPRE IUBIREA DE ARGINȚI

I. În întâlnirile trecute am vorbit despre lăcomia pântecelui și desfrânare și am putut vedea, poate chiar înțelege, de ce aceste păcate sunt atât de grave, de ce lăcomia pântecelui este „păcat sursă" pentru desfrânare și de ce sunt condamnate de Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți. Ele distrug omul și îl aduc la stadiul de animal, îl coboară din calitatea lui de împărat al creației în aceea de slugă, sclav al propriilor obsesii.

În întâlnirea de azi vom vorbi despre o altă patimă, care, atât pentru omul din trecut cât și pentru cel de azi, a constituit și constituie o piatră de poticnire, iubirea de argint sau *arghilofilia*.

II. Arghilofilia (φιλαργυρια), cunoscută și ca avariție, ca zgârcenie: „desemnează în mod general iubirea față de bani, ca și față de diferite alte forme de bogăție materială. Această iubire se manifestă prin plăcerea de a avea bani, prin grija de a-i păstra, prin greutatea de a te despărți de ei și prin neplăcerea resimțită atunci când îi dai"[1].

[1] Jean Claude Larchet, *Terapeutica bolilor spirituale*, p. 147.

Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți ne pun în gardă, ne atenționează cu privire la efectele devastatoare ale acestei patimi, a treia în rândul păcatelor capitale. Mântuitorul Iisus Hristos în Predica de pe munte spunea: „Nu vă adunați comori pe pământ, unde molia și rugina le strică și unde furii le sapă și le fură; ci adunați-vă comori în cer, unde nici molia și nici rugina nu le strică, unde furii nu le sapă și nu le fură; că unde-ți este comoara, acolo-ți va fi și inima" (Matei 6, 19-20); iar Sfântul Ioan Scărarul spunea: „Iubirea de arginți este închinare la idoli, fiica necredinței, scuză mincinoasă pentru boli, prevestirea bătrâneții, frică de secetă, vestitoarea foametei"[2]. Numai că aceste cuvinte ar putea însemna pentru unii că în această viață nu are niciun rost să te obosești, să aduni, să faci economii și să-ți faci un rost. Ar putea fi înțeles ca argument pentru inactivitate și neimplicare socială, pentru comoditate și lene. Or, aici trebuie să aducem câteva lămuriri.

În primul rând, materia nu e ceva rău în sine și nu ea este cauza iubirii de arginți. Materia e mijlocul, instrumentul prin care pofta păcătoasă se materializează în patimă. Bogățiile au fost lăsate de Dumnezeu pentru om, însă nu pentru a fi transformate în obsesii. Obsesiile devin idolii omului. Setea nemăsurată și necumpătată de posedare îl face pe om să transforme bogăția și bunăstarea în capăt de acuzare, în motiv de judecată aspră din mai multe motive, și anume: această patimă naște împietrirea inimii față de săraci, neliniștea inimii, frauda, înșelăciunea, viclenia, minciuna, trădarea față de persoane și divulgarea secretului încredințat[3].

[2] *Filocalia* 9, p. 224.

[3] Mit. Nicolae Mladin *et al.*, *Teologia Morală Ortodoxă,* vol.1, p. 424.

Ce înseamnă *împietrirea inimii față de săraci*? Înseamnă tocmai încălcarea legii milosteniei, a filantropiei, a întrajutorării amărâtului. Sfântul Ioan Gură de Aur spunea undeva că cel care are în dulapul său două haine să se gândească că una din ele e a celui care nu are cu ce să se învelească.

De ce *neliniștea inimii*? Întrucât arghilofilia nu dă liniște interioară, ci îl macină pe păcătos, storcându-l interior de tot ce are el mai nobil. Zgârcitul devine suspicios, bănuiește pe toată lumea că ar dori averea lui, bunurile lui, iar această obsesie devine patologică.

Frauda… înșelăciunea, viclenia și minciuna? Cel care iubește avuția este în stare să fure, să falsifice doar pentru a poseda mai mult. El devine viclean, minte și manipulează, joacă roluri diferite, în funcție de persoanele pe care le vizează.

Cum poate *trăda* un arghilofil? Încrederea pe care i-o acordă semenii săi este exploatată în folosul său, egoist, egocentrist și pătimaș. Oameni care se bazau până mai ieri pe el, pe cuvântul său, acum sunt trădați pentru că stau în calea planurilor sale de îmbogățire, de înmulțire și umplere a jitnițelor.

O lămurire foarte bună asupra problemei avuției și a păcatele ce se nasc din ea ne aduce Sfântul Ioan de Kronstadt: „De ce mi s-a dat dreptul de proprietate? Pentru ca să-mi pot asigura existența mea, a familiei și a rudelor mele, pentru ca să-i pot ajuta pe săraci, nu pentru a agonisi de dragul agoniselii. Dând cu o măsură generoasă, îți va întoarce și ție Domnul cu aceeași măsură. În plus, toate proprietățile și mijloacele de a ne asigura viața nu ne aparțin, sunt ale lui Dumnezeu, iar Dumnezeu este Stăpânul vieții. El se îngrijește să ne

ținã în viață prin noi înșine, prin alții, sau nemijlocit, „pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos-Dumnezeu să o dăm (Ectenie). Spunem: trebuie să trăim, viața noastră este însă Dumnezeu, înseamnă că El ne dă și ne va da mijloacele de întreținere”[4].

III. Făcând o scurtă trecere în revistă a ceea ce înseamnă păcatul arghilofiliei, am putut observa că acesta înseamnă legarea sufletului de avuție, dorința necontrolată de a avea și de a nu da nimănui din ceea ce avem noi, de a poseda și a nu lăsa pe nimeni să se bucure de bunurile noastre.

IV. În mileniul al III-lea, când lumea are posibilități nenumărate de a se îmbogăți, prin muncă, cinstit sau prin fraudă, necinstit, îndemnul Mântuitorului este cu atât mai actual: „nu vă îngrijorați spunând: Ce vom mânca? Sau: Ce vom bea? Sau: Cu ce ne vom îmbrăca? deoarece pe toate acestea păgânii le caută; Că știe Tatăl vostru Cel ceresc că aveți nevoie de toate acestea; ci căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea vi se vor adăuga” (Mt. 6, 31-33). Punerea speranței exclusiv în bunurile materiale ne face mai răi, ne modifică morfologia spirituală și ne închide accesul la Împărăția lui Dumnezeu. Vom încheia această cateheză cu zicerea Înțeleptului Solomon: „Mai bine e să primești puțin cu dreptate decât roade multe pe nedrept” (Pr. 15, 33).

Tema catehezei viitoare este mânia.

---

[4] Sfântul Ioan de Kronstadt, *Viața mea în Hristos,* trad. Boris Buzilă, Sofia, București, 2005, p. 269.

DESPRE MÂNIE

I. Am văzut în cateheza precedentă efectele nefaste ale iubirii de argint, ale zgârceniei sau ale avariției, după cum mai este cunoscută această patimă. Omul iubitor de avuții își pune sufletul său garant pentru cele materiale, de care se leagă spiritual, transformându-le, așa cum punctează Sfântul Apostol Pavel, în idoli. Dintre nenumăratele păcate ce se nasc din avariție, ne amintim de învârtoșarea inimii față de cei săraci, frauda și trădarea.

II. O continuare a iubirii de arginți, o patimă apropiată care adesea o însoțește este și mânia, tema acestei cateheze.

III. „Mânia este pofta și pornirea dezordonată după răzbunare: „o dorință aprinsă, prin care cel mâniat caută să se răzbune asupra celui ce l-a întristat în adevăr, sau numai i se pare așa."[1] Mânia izvorăște din acumularea de energie negativă, de ură, de „contra har", cum spun unii teologi. Asemeni unui vulcan erupe din când

[1] Mit. Nicolae Mladin *et al.*, *Teologia Morală Ortodoxă,* vol. 1, p. 432.

în când distrugând și arzând totul în jurul ei. Sfântul Ioan Scărarul spune că „Mânia este izbucnirea urii ascunse, a ținerii de minte a răului. Mânia este pofta de a face rău celui ce ne-a supărat”[2]. Acest păcat nu numai că ne afectează pe noi, ci îi afectează în primul rând pe cei pe care suntem mânioși. Din pricina mâniei s-au întâmplat multe nelegiuiri, cel mai cunoscut episod dintre acestea e uciderea lui Abel de către Cain: „Și s-a umplut Cain de mânie și fața-i era posomorâtă” (Fc. 4, 5). Inima lui nu mai emana lumina iubirii frățești și căuta prilej de răzbunare. Și Înțeleptul Solomon ne atrage atenția că „Mânia îi ucide chiar și pe înțelepți; un răspuns potolit însă îndepărtează furia, în timp ce un cuvânt aspru o aprinde” (Pr. 15, 1).

Cuvintele sapiențiale ne oferă și o soluție în lupta cu această boală cumplită: răbdarea, calmul, bunătatea.

Cuviosul Antonie de la Optina punctează și el manifestările mâniei: „În privința mâniei, vă sfătuiesc să vă păziți de ea ca de otravă, căci în mod vizibil păgubește sănătatea, zădărnicește mijloacele medicale și curmă însăși viața. Putem spune unul și același lucru și fără venin, căci cuvântul blând are mai multă putere”[3].

Așa cum am observat și în cazul altor patimi, din mânie rezultă alte păcate ca: *indignarea*, *surescitarea minții*, *țipătul*, *blasfemia*, *ocara*, *blestemul*, *bătăile*[4].

Indignarea îl cuprinde pe om atunci când i se pare că cineva n-a avut o atitudine corectă față de el, că nu s-a

[2] *Filocalia* 9, cap. VIII, 5, p. 171.

[3] *Filocalia de la Optina,* vol. II, Cuviosul Antonie, 22, trad. Cristea Florentina, Egumenița/Cartea Ortodoxă, București, 2010, p. 154.

[4] Ierarhizare ce corespunde Mit. Nicolae Mladin *et. al.*, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. 1.

raportat conform statutului său, că nu l-a cinstit cât ar fi trebuit. De aici vine *surescitarea minții*, care înseamnă o concentrare pe căutarea metodelor și a instrumentelor prin care poate să obțină satisfacție, prin care poate să se răzbune, prin care poate să-i „dea o lecție celui care l-a jignit". *Țipătul* urmează acestora întrucât e forma cea mai rapidă de a provoca frică în celălalt, de a intimida și de a-și arăta superioritatea. Tot aici se cuprind și *blasfemia*, *ocara* și *blestemul*. *Bătaia* însă e cea mai gravă dintre toate manifestările mâniei, întrucât se poate sfârși cu decesul agresatului.

IV. Păcatul mâniei e păcatul lui Cain, e păcatul lui Saul care, dorind să-l ucidă pe David, a aruncat cu sulița după el și se manifestă în cele mai diferite moduri. El se evsidențiază prin atitudinea răutăcioasă, urâcioasă și răzbunătoare a împătimitului. Mâniosul ocărăște, înjură, blestemă, blasfemiază, bate și chiar ucide. De aceea, Înțeleptul Solomon ne transmite: „Mânia îi ucide chiar și pe înțelepți; un răspuns potolit însă îndepărtează furia, în timp ce un cuvânt aspru o aprinde" (Pr. 15, 1).

V. La modul general, când vorbim despre mânie ne gândim la conflicte, la războaie, or, războaiele sunt manifestări ale urii, ale lăcomiei, ale poftei de răzbunare. Acest păcat este în cârdășie cu lăcomia, invidia și mândria. Este asemenea unei tornade care dărâmă totul în calea ei, iar rezultatul este devastator pentru ambele părți. Se spune că dintr-un război nu iese niciun câștigător, ambii sunt perdanți. La fel și cu cel care se mânie.

VI. Timpul pe care-l traversăm ne arată că mânia n-a dispărut, că face victime în fiecare zi. Din cauza mâniei în fiecare an sunt mii de femei abuzate sau ucise, bărbați, tineri și copii traumatizați sau chiar uciși. Acest păcat este cu atât mai prezent în rândul tinerilor cu cât majoritatea peliculelor difuzate au ca temă violența și supremația acesteia. Ne sunt prezentați ca personaje pozitive cei care-și fac legea cu pumnul, cei care ucid și care se plimbă nestingheriți printre noi. Or, toate acestea sunt anomalii care deformează percepția noastră asupra mâniei. Ea este nocivă și trebuie aplanată prin pace, răbdare și smerenie. Dacă nu-i vom învăța pe tinerii noștri iubirea, răbdarea și smerenia ei ne vor învăța mânia.

Cateheza următoare va prezenta pericolele păcatului invidiei.

DESPRE INVIDIE SAU PIZMĂ

I. Cateheza precedentă a fost dedicată păcatului mâniei, un păcat care adesea îi rănește pe cei de lângă noi. El se manifestă în mai multe feluri. Ne amintim că cel mânios ofensează, jignește, bate și chiar ucide. Împotriva acestui păcat lucrează îndelunga răbdare care se întărește proporțional cu orele de rugăciune pe care ni le rezervăm zilnic. Din nefericire, mânia stă în strânsă legătură cu patimi ca invidia și mândria.

II. În rândurile de mai jos, vom avea în atenție păcatul invidiei cunoscut și sub apelativul de pizmă sau de zavistie.

III. V-ați întrebat vreodată ce este acest păcat și cum poate fi el vindecat? Ați fost vreodată în situația invidiosului sau a invidiatului? Cu certitudine da! Acesta este motivul pentru care vom încerca să răspundem ce este acest păcat și vom căuta imaginile lui reflectate în Sfânta Scriptură și la Sfinții Părinți.

În manualele de morală acest viciu este definit în următorii termeni: „Invidia sau pizma este o părere de

rău de binele și fericirea aproapelui și părere de bine de nenorocirea și suferința lui, ca și când binele altuia ar constitui răul nostru, iar nenorocirea lui fericirea noastră”[1]. Cu alte cuvinte, invidiosul nu poate avea liniște atâta timp cât fratele lui este bine, este mai bine văzut decât el, este mai iubit și mai apreciat decât el. Zavistia este cu atât mai periculoasă și mai nepotrivită cu cât din ea se nasc o serie de alte păcate, cum ar fi: *ura aproapelui*, *vorbirea de rău*, *defăimarea*, *ocara*, *înșelăciunea*, *uciderea*.

Sfânta Scriptură ne arată că invidia se naște din neputința de a ne bucura pentru darurile și bogățiile semenilor noștri (Fc. 26, 14; 1 Rg. 18, 3; Sir. 14, 3). Tot Biblia ne arată că zavistia este condamnată și pedepsită de Dumnezeu (Pr. 23, 6, 24, 1; 24, 19; 27, 4; 28, 22). În istoria mântuirii a avut recurențe dintre cele mai diferite: Iosif a fost vândut de frații săi, Mântuitorul a fost vândut de Iuda, iar Apostolii au fost întemnițați (Fc. 37, 4; Mt. 25, 18; Mc. 15, 10; FA 5, 17). Rezultatele le știm cu toții, doar pronia lui Dumnezeu a făcut ca Iosif să nu fie un sclav ca mulți alții și să cadă sub arma unui egiptean; Mântuitorul a fost vândut și a pătimit în chip dramatic, dar Dumnezeu fiind a biruit moartea; Apostolii, chiar dacă au scăpat din temnițe și multe alte încercări, aproape toți au gustat din fructul otrăvit al invidiei și au fost uciși, dar, e adevărat, au primit cununa martiriului. Repetăm, doar pronia lui Dumnezeu a făcut ca morțile acestora să fie de folos pentru întreaga omenire.

Sfinții Părinți sunt extrem de expliciți cu privire la zavistie: „Este de știut, fără îndoială că boala zavistiei

[1] Mit. Nicolae Mladin *et al.*, *Teologia Morală Ortodoxă,* vol. 1, p. 427.

ajunge mai greu la vindecare decât celelalte vicii. Căci cel pe care l-a molipsit această boală cu veninul ei, poate spune că este fără vindecare”[2]. Tot el spune mai departe: „Este atât de fără vindecare această boală, încât mângâierile o întărâtă, serviciile o măresc, darurile o înfurie”.

Ultimele cuvinte ale sfântului descriu cum nu se poate mai bine profilul invidiosului. Dacă este mângâiat, e deranjat, enervat întrucât are alergie la bunătate, el se hrănește din ura generată de patima sa, când este numit într-o funcție, când primește o sarcină devine bănuitor, neîncrezător în colaboratorii săi, îi persecută pe cei mai buni, pe cei mai inteligenți, își teme scaunul de aceștia, iar darurile îl înfurie întrucât de fiecare dată când a fost în ipostaza de a oferi un cadou, un beneficiu, a făcut-o mânat de interes. Acum crede că și cel care-i dăruiește e la fel.

Spuneam că din invidie rezultă și alte păcate, la fel de grele și de nocive ca mama lor. *Ura aproapelui* arată că invidia este păcat împotriva iubirii. Cine nu își iubește semenul nici pe Dumnezeu nu-L poate iubi (I In. 4, 16). *Vorbirea de rău* vine ca o exteriorizare a răutății acumulate în sine. Păcătosul simte nevoia să-l defăimeze pe cel pe care-l invidiază, să-l descalifice în fața oamenilor cu scopul precis de a-și demonstra superioritatea. *Uciderea* este cel mai rău dintre toate. Este păcatul lui Cain care a izvorât din invidie și ură. A pus capăt unei vieți asupra căreia nu avea niciun drept, a pus capăt iubirii frățești pe care n-a reușit s-o guste și s-o asume. În acest sens, Cuviosul Ambrozie spunea: „Zavistia vine din mândrie și, totodată, din indiferența de a împlini

[2] Sfântul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, trad. prof. Vasile Cojocaru și prof. David Popescu, PSB 57, p. 611.

cele trebuincioase. Cain nu s-a îngrijit să aducă lui Dumnezeu o jertfă aleasă, iar când Dumnezeu, pentru această lipsă de grijă, a respins jertfa lui, iar pe cea osârdnică și aleasă a lui Abel a primit-o, atunci acesta, cuprins de zavistie, a hotărât să ucidă și l-a ucis pe dreptul Abel. Cel mai bine este să ne silim să dezrădăcinăm zavistia încă de la început, prin rugăciune și spovedanie smerită și prin tăcere binechibzuită”[3].

IV. Ținând cont de cuvintele consemnate în Sfânta Scriptură și la teologii moraliști, reținem că invidia este asemeni unei vipere plină de venin ucigător. Ea este orientată înspre tot ce e mai bun și mai sfânt la semenii noștri. Din ea se nasc păcate grele ca ura aproapelui, vorbirea de rău, ocara, violența, crima.

V. Păcatul invidiei este ca păcura în apă dulce. Nu-i folosește nici celui ce o posedă, dar nici celui pe care-l țintește.

VI. Și acest păcat, ca cele evocate în întâlnirile trecute, are o mare trecere la omul modern (a se înțelege contemporan). Competiția este încurajată încă din primii ani de școală, concurența între elevi se maturizează și ajunge la întrecerea între adulți. Desigur, competiția, concurența, întrecerea nu sunt rele în sine, dar sunt prost înțelese. Dacă am ști că toate acestea se referă la depășirea noastră interioară, la a te depăși pe tine însuți și nu la a-l depăși pe colegul tău, pe prietenul tău, pe fratele tău cu orice preț, am înțelege că invidia are vindecare prin faptul că nu i se creează mediul propice

[3] *Filocalia de la Optina*, vol. II, p. 195.

dezvoltării. Dar pe lângă aceasta să nu uităm de soluția atât de duhovnicească a Cuviosului Ambrozie de la Optina: „Cel mai bine este să ne silim să dezrădăcinăm zavistia încă de la început, prin rugăciune și spovedanie smerită și prin tăcere binechibzuită".

Primejdia lenei și strategiile duhovnicești de stopare și înlăturare a acesteia în cateheza ce urmează.

DESPRE LENE

I. Cateheza anterioară ne-a pus în lumină trăsăturile invidiei, dar, totodată, ne-a definit-o, la fel ca mânia sau mândria, drept un păcat specific omului aflat în neascultare. Primele manifestări au fost înregistrate la Cain și Abel, dar mai precis, la diavol, când l-a văzut pe om gustând din bucuria Tatălui. În Eden, Dumnezeu i-a dat o ascultare lui Adam, pe care, încălcând-o, a făcut posibilă transformarea lumii într-un spațiu prielnic păcatului. Tot în Eden, Dumnezeu l-a îndemnat pe Adam să aibă grijă de pământul pe care i l-a dat, iar după izgonire îl blestemă subliniind efortul pe care va trebui să-l depună în lucrarea lui. Acest efort se concretizează în hărnicie, ca formă de jertfă în fața lui Dumnezeu, iar lipsa ei e lenea.

II. Vom vorbi în continuare despre păcatul lenei sau al trândăviei.

III. Moraliștii definesc lenea sau trândăvia drept „un defect al voinței, o lipsă a energiei fizice și morale, care se arată prin dezgustul și nepăsarea pe care o simte ci-

neva față de orice acțiune, fie fizică, fie intelectuală”[1]. Lipsa de voință se traduce prin nedorința de a activa beneficiile pe care Dumnezeu le pune în chip virtual/potențial la îndemâna omului. Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă: „Dorim dar ca fiecare din voi să arate aceeași râvnă pentru adeverirea până la sfârșit a nădejdii, așa încât să nu fiți lenevoși, ci următori ai celor ce prin credință și răbdare moștenesc făgăduințele” (Ev. 6, 11-12).

Analizând mai bine acest păcat, vedem că el poate avea efecte, pe de o parte asupra activității fizice, de zi cu zi a omului, transformându-l într-un marginal, într-o persoană demnă de plâns și milă, iar, pe de altă parte, asupra activității duhovnicești, lăsându-l pradă diavolilor și strategiilor acestora.

Trebuie totuși întărită această diferențiere. Desigur, putem întâlni oameni cuprinși de această patimă atât fizic cât și spiritual, dar se prea poate să întâlnim oameni gospodari, economi buni și întreprinzători de succes care însă spiritual să fie niște epave, din cauza nepracticării rugăciunii, a postului, a milosteniei, venite dintr-o lenevire și indiferență interioare. Cuviosul Macarie de la Optina spunea: „Vă plângeți de lene. Da, ea năvălește deseori asupra celor ce se ostenesc întru dreapta credință, iar când aceștia greșesc, nu rareori îi ia în stăpânire. Pentru alungarea acestei patimi, Sfinții Părinți ne sfătuiesc să păzim amintirea morții, a chinurilor veșnice și a fericirii drepților, lăsându-ne călăuziți de smerenie, care, pogorând asupra noastră mila lui Dumnezeu, ne slobozește complet din robia lenei”[2].

[1] Mit. Nicolae Mladin *et al.*, *Teologia Morală Ortodoxă,* vol. 1, p. 434.

[2] *Filocalia de la Optina*, vol. 1, Cuviosul Macarie, 24, p. 421.

Prin urmare, o soluție de înfruntare a acestei patimi este amintirea continuă a morții care ne pândește.

IV. Ceea ce ar trebui să reținem este, printre altele, că lenea țintește cele două dimensiuni ale omului, spirituală și materială. Ea nu este bineplăcută lui Dumnezeu și duce la urâțirea chipului lui Dumnezeu în om. În loc să-l lase să strălucească între creaturile lui Dumnezeu, îl aduce la nivelul dobitoacelor.

V. Lenea este asemeni unui nor negru și gros ce stă permanent în fața soarelui nelăsându-l să lumineze și să fecundeze sămânța din pământul binecuvântat de Dumnezeu să dea rod.

VI. Chiar dacă, în prezent, majoritatea oamenilor caută să lucreze și să ducă un trai decent, prin urmare mare parte dintre oameni sunt harnici în cele ale trupului, aceasta nu înseamnă că au scăpat de păcatul lenevirii. Așa cum am subliniat și pe parcursul catehezei, trândăvia este în primul rând o boală a sufletului, voința este înghețată și nu mai transmite niciun stimul vieții duhovnicești. Or, o viață fără rugăciune, fără post, fără pravilă și fără rânduială ascetică, este viața unui leneș, a unui împătimit. Copiii noștri trebuie învățați ce este rigoarea, acribia, ce este hărnicia cea bineplăcută lui Dumnezeu. E nevoie de aducerea lor la biserică și de învățarea rugăciunii și a postului încă de acum. Aceasta este hărnicia ce răspunde lenei. Hărnicia îl face pe om să-și urmeze vocația de coroană a creației, în timp ce lenea îl aduce la nivelul cel mai de jos atât duhovnicește cât și social.

Piscul celor șapte păcate capitale este mândria. Vreți să aflați de ce-a căzut Lucifer din cer? De ce n-a ascultat Adam în Rai de porunca lui Dumnezeu? De ce n-a plecat fariseul îndreptat la casa sa?

În cateheza despre mândrie va fi oferită o serie de răspunsuri.

DESPRE MÂNDRIE

I. Ne reamintim că păcatul trândăviei sau al lenei este cu atât mai urât cu cât îl distrage pe om de la vocația lui de îngrijitor al creației lui Dumnezeu și a sa însuși. Lenea face referire atât la partea spirituală cât și la cea materială. Putem fi harnici raportat la bunurile materiale, dar leneși în cele spirituale. Or, una fără cealaltă, știm, nu se poate. Ne aducem aminte că din lene se desprind și alte păcate grele, dintre care enumerăm următoarele: răutatea inimii, teama și deznădejdea, întoarcerea minții de la cele spirituale.

II. Un păcat la fel de greu, dacă nu mai greu și mai grav decât toate cele pe care le-am enunțat în aceste săptămâni, este mândria, cunoscută și sub apelativul de trufie.

III. Cunoaștem din textul Sfintei Scripturi că o parte din îngeri a căzut din slava lui Dumnezeu din cauza păcatului mândriei, din dorința de a ajunge la fel ca El, dacă nu chiar mai puternici și mai slăviți. Înțeleptul Solomon subliniază foarte clar că „Dumnezeu celor mândri le stă

împotrivă, iar celor smeriți le dă har" (Pr. 3, 34), cuvinte preluate și de Sfântul Apostol Iacov (Iacov 4, 6), întărind autoritatea textului vetero-testamentar. Sfântul Apostol Petru ne îndeamnă părintește: „Deci smeriți-vă sub mâna cea tare a lui Dumnezeu, ca El să vă înalțe la timpul cuvenit" (1 Pt. 5, 6).

Ca o completare lămuritoare, pedagogică și duhovnicească a textelor scripturistice vin cuvintele Sfinților Părinți. Dintre acestea, am ales un cuvânt care definește trufia, care ne ajută să diagnosticăm dacă suntem sau nu îmbolnăviți de ea: „Mândria este tăgăduirea lui Dumnezeu, născocirea dracilor, disprețuirea oamenilor, maica osândirii, nepoată a laudelor, semnul nerodniciei, izgonitoarea ajutorului lui Dumnezeu, înainte-mergătoarea ieșirii din minți, pricinuitoarea căderilor, pricina luării în stăpânire (de draci), izvor al mâniei, ușa fățărniciei, cauza nemilostivirii, păzitoarea păcatelor, contabilă amarnică, judecătoarea oamenilor, potrivnica lui Dumnezeu, rădăcina hulei"[1].

Prin urmare, suntem în fața unui păcat pe care unii îl consideră începutul tuturor răutăților. Acest păcat îl îndepărtează pe om de semenii săi și de Dumnezeu. El crede că tot ceea ce are, tot ceea ce a făcut, se datorează proprie-i persoane, forțelor proprii. El face un titlu de glorie din binecuvântările lui Dumnezeu, asumându-și-le drept opere personale și nerecunoscând autoritatea lui Dumnezeu. Mândria distruge în timp și relațiile sociale, omul trufaș fiind evitat, ocolit și, adesea, temut. La nerecunoștința față de Dumnezeu se adaugă întotdeauna lipsa de respect față de semenii săi. Mândria e o mare de nedreptăți, este un păcat împotriva iubirii și

[1] *Filocalia* 9, cuv. XXII, p. 249.

a recunoștinței. Acesta este și motivul pentru care cel care cade într-un astfel de păcat nu prea are șanse de izbăvire: „Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă". Doar rugăciunea și efortul ascetic susținut pot constitui o scăpare. Și aceasta, nu pentru că Dumnezeu nu și-ar da tot concursul ca păcătosul să fie izbăvit, ci pentru că el respinge acest ajutor.

IV. Mândria este păcatul ce-l împotrivește pe om lui Dumnezeu. Omul mândru îl urăște și pe semenul său, dar și pe Creator, de aceea vindecarea lui este foarte dificilă. Împotriva unui asemenea păcat se poate lupta numai cu rugăciune și cu post.

V. Sfântul Ioan Scărarul spunea că „mândria este mărul putred pe dinăuntru, dar pe dinafară strălucitor de frumusețe (…) Pe cât este întunericul de străin de lumină, pe atât este cel mândru străin de virtute. În inimile celor mândri se vor naște cuvinte de hulă; în sufletele celor smeriți, vederi cerești. Furul urăște soarele, iar trufașul disprețuiește pe cei blânzi"[2].

VI. Păcatul mândriei și al desfrâului sunt printre cele mai vizibile în zilele noastre. Dar, nu numai că sunt vizibile, sunt și promovate. Copiii, încă de mici, sunt încurajați să fie trufași, orgolioși, încrezuți, smerenia fiind considerată un defect, un handicap. Smeritul nu este competitiv într-o minte bolnavă. În show-urile TV ne sunt oferite exemple îmbibate de trufie, persoane egocentrice și exclusiviste, semidocte și arogante. Invitați care atacă pe toată lumea, considerându-i pe

[2] *Ibidem,* ed. I, p. 284.

toți proști și idioți, mai puțin pe ei înșiși. Într-un astfel de contest e din ce în ce mai greu să ne ferim de mândrie, dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, nu e imposibil. Smerenia și rugăciunea pot deveni „ierburile noastre tămăduitoare".